

Poštovani,

ovu brošuru priredile su stručne službe Unije poslodavaca Srbije s ciljem da na jednom mestu, kroz konkretne činjenice i brojke, prikažu trenutno stanje u grani poljoprivrede u Republici Srbiji.

Godinama unazad Unija poslodavaca Srbije kao jedina međunarodno priznata i reprezentativna organizacija poslodavaca u Srbiji pokušava da skrene pažnju na hronične probleme privrede koji su istovremeno i hronični problemi čitavog društva. Zastupamo stavove da se opterećenje privrede u Srbiji mora umanjiti, dovršiti započeta privatizacija, otpočeti korenita reforma javnog sektora, nastaviti reforma administrativnih propisa, tržište rada učiniti dinamičnijim i kvalitetnijim, a radno zakonodavstvo osloboditi nepotrebnog balasta iz perioda socijalističke Jugoslavije. Razvoj industrije, proizvodnje i izvoza mora postati državni prioritet broj jedan, ukoliko Srbija želi da stigne do nivoa srednjerazvijene evropske zemlje, a upravo će navedene reforme i praktična politika obezbediti i konkurentnost domaće privrede na svetskom tržištu koja je preduslov plasmana naših proizvoda u inostranstvu.

Unija poslodavaca Srbije kao odgovorna organizacija traži od preostalih socijalnih partnera – sindikata i Vlade da se, pre svega, uvaži realnost. Zbog toga je u ovoj brošuri posebno poglavlje posvećeno Zakonu o radu i Opštem kolektivnom ugovoru i navedene su opravdane primedbe poslodavaca na ova dva pravna akta koji u trenutnom obliku znatno onemogućavaju povećanje zaposlenosti i dalji razvoj. Opterećenje rada je kao i mnoga druga opterećenja veliki balast slabo razvijenoj privredi koja se u nedostatku investicionog i obrtnog kapitala češće okreće pukom preživljavanju i održanju poslovanja na istom nivou nego stručnom i tehnološkom razvoju i povećanju kapaciteta.

Naposletku, kao ozbiljna organizacija poslodavaca, koja je aktivna na čitavoj teritoriji Republike Srbije, delovanje Unije poslodavaca Srbije ne svodi se samo na kritiku. Na osnovu prethodno iznete statistike i analize stanja u ovoj brošuri predlažemo Vladi Republike Srbije one mere koje smatramo neophodnim preduslovom za razvoj privrede. Privrednici okupljeni u UPS smatraju da bez sprovođenja ovih mera neće biti značajnog napretka u privredi Srbije, kao ni u čitavom društvu. Tek sa realizacijom predloženih mera stvoriće se i prostor da se sa rasterećenjem privrede pristupi novim kolektivnim pregovorima u kojima će poslodavci moći da ponude više svetu rada i sindikatima.

Naše namere su ozbiljne, a želje najbolje. Mi želimo da budemo poslodavci u bogatom i razvijenom društvu.

Pozivamo vas da ga izgradimo zajedno.

U Beogradu,
29. septembar
2010. godine

Nebojša Atanacković
Predsednik
Unije poslodavaca Srbije

Analiza stanja u grani poljoprivrede i prehrambenoj industriji

Bruto domaći proizvod

Grana poljoprivrede učestvuje u Bruto domaćem proizvodu Republike Srbije sa prosečno 10,8%. Ovo je daleko iznad nivoa zemalja Evropske Unije, gde poljoprivreda učestvuje u BDP Unije kao celine sa 1,9%. Kada se upoređi sa zemljama regiona, Republika Srbija je i dalje u vrhu, iza Albanije (21,5%), Rumunije (12,4%) i Makedonije (12,1%).

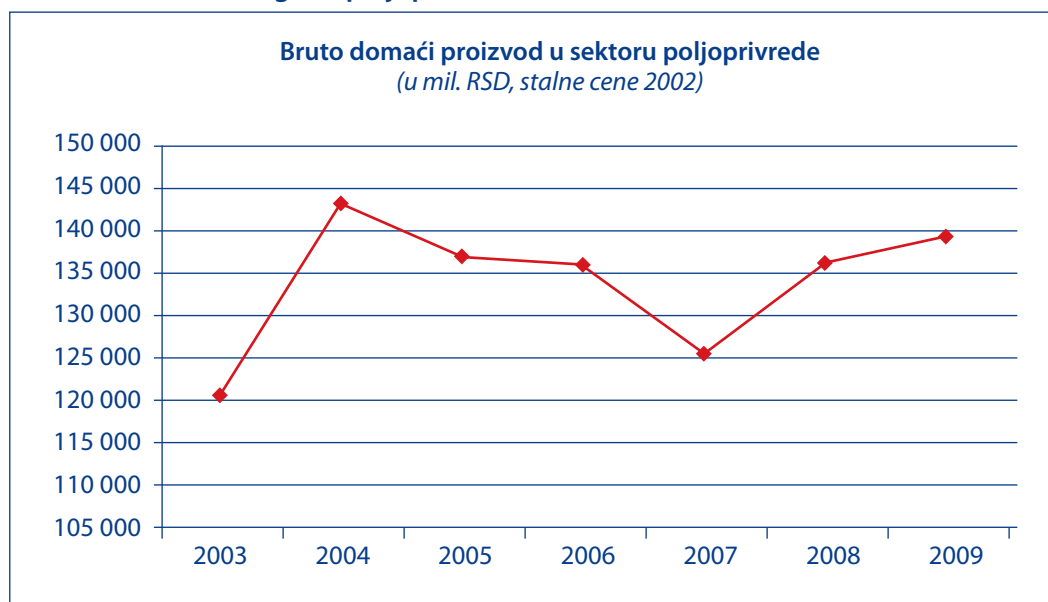
Poljoprivreda je jedna od retkih privrednih grana koja beleži blagi rast tokom 2009. godine.

Nesumnjivo je da poljoprivreda u Republici Srbiji predstavlja privrednu granu od velike važnosti za

celokupnu privredu. Takođe, visok udeo poljoprivrede u Bruto domaćem proizvodu pokazuje nerazvijenost prehrambene industrije i orjentisanost na izvoz sirovina.

Takođe, iznenađan pad Bruto domaćeg proizvoda u poljoprivredi 2007. godine, u kojoj je suša izazvala značajan pad poljoprivredne proizvodnje ukazuje da je poljoprivreda u Republici Srbiji izuzetno podložna uticaju klimatskih faktora i da su potrebne investicije u infrastrukturu.

Grafikon 1: BDP u grani poljoprivrede

Zaposlenost u grani poljoprivrede

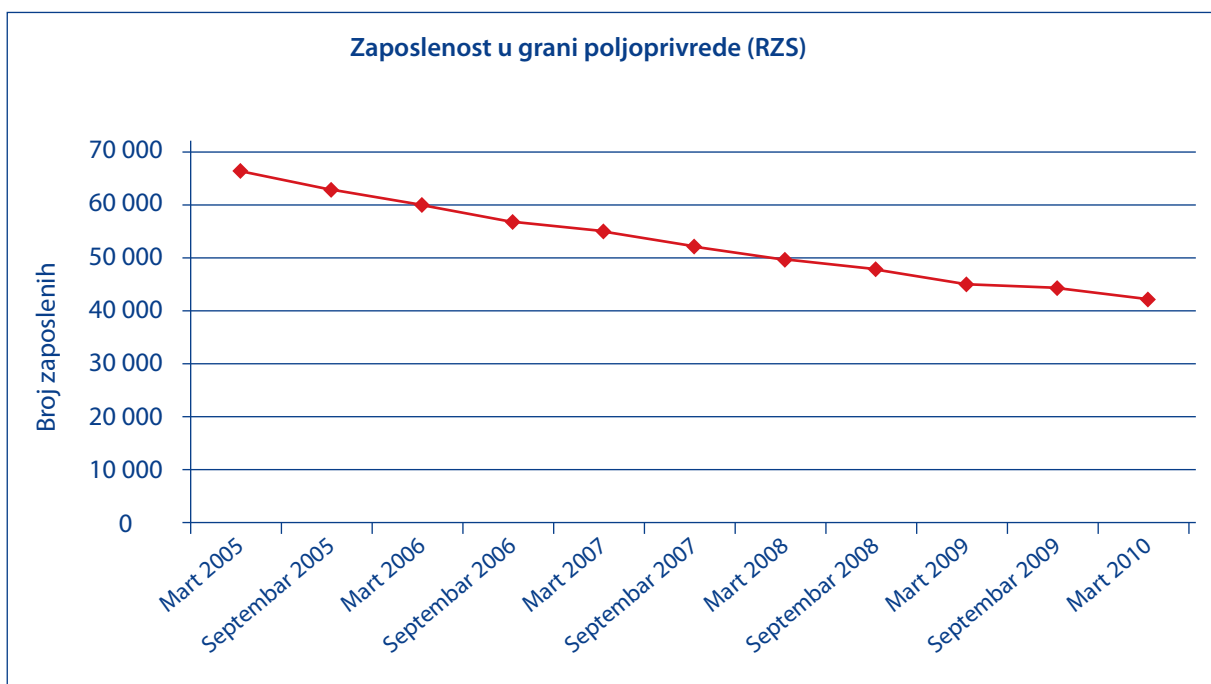
Grana poljoprivrede beleži konstantan pad zaposlenosti od marta 2005. godine, kada je prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u ovoj privrednoj grani bilo zaposleno 65 315 lica. Taj pad se blago intenzivirao tokom 2008. godine, kao

posledica loše 2007. godine. Trenutno u grani poljoprivrede, prema podacima iz marta 2010. godine zaposleno je 43 032 lica, ili 65,88% u odnosu na broj zaposlenih iz 2005. godine.

Tabela 1: Zaposlenost u grani poljoprivrede

Mart 2005	Septembar 2005	Mart 2006	Septembar 2006	Mart 2007	Septembar 2007
65315	62459	60119	56552	55316	52864
Mart 2008	Septembar 2008	Mart 2009	Septembar 2009	Mart 2010	
49320	47690	45350	44832	43032	

Grafikon 2: Zaposlenost u grani poljoprivrede, 2005-2010.

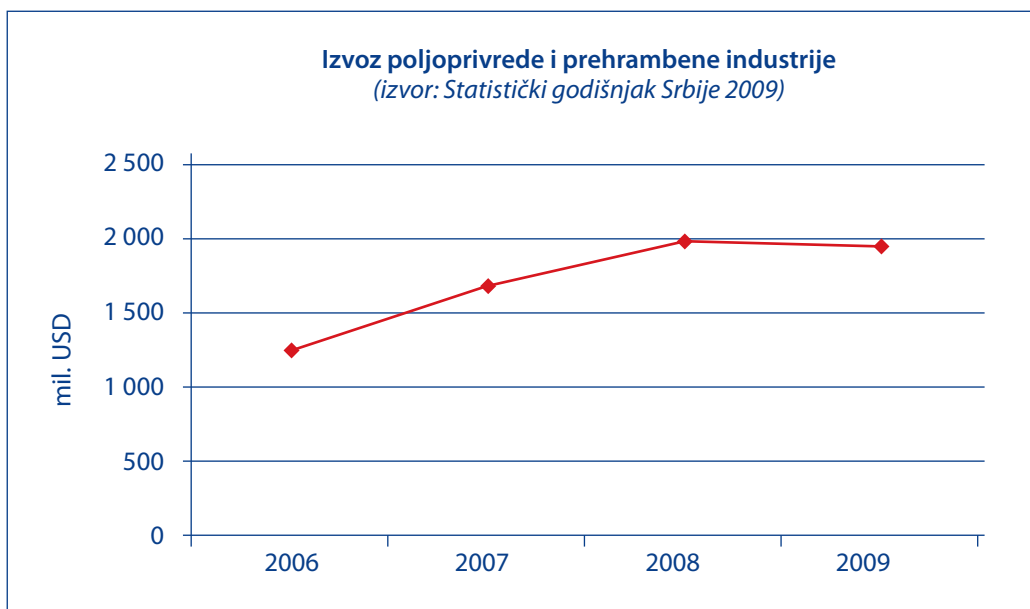

Spoljna trgovina

Grana poljoprivrede i prehrambene industrije je jedna od retkih privrednih grana u Republici Srbiji koja beleži pozitivan spoljnotrgovinski bilans. Izvoz poljoprivrednih proizvoda i proizvoda prehrambene i duvanske industrije učestvuje sa 20% u ukupnom izvozu Republike Srbije. Udeo izvoza ovih proizvo-

da u ukupnom izvozu Republike Srbije popeo se na 23.43% u 2009. godini, usled malog pada izvoza poljoprivrednih proizvoda (1.05%) u odnosu na pad ukupnog izvoza od 24%, kao posledice svetske finansijske krize.

Grafikon 3: Izvoz poljoprivrede i prehrambene industrije

Tehnološka zaostalost

Metod prikupljanja podataka: anketa na reprezentativnom uzorku od 154 mala, srednja i velika

preduzeća u šest grana industrije (29 u prehrambenoj industriji).

Tabela 2: Tehnološka zaostalost privrede u Republici Srbiji - podaci po regijama za prehrambenu industriju (jul 2009. godine)

Naziv regiona	Privredna grana kojoj preduzeća pripadaju	Broj preduzeća po priv grani	Prosečan broj mašina u preduzeću	Prosečna starost (godine proizvodnje mašina kroz ukupan broj mašina)
Vojvodina	prehrambena	6	16	1987 (22)
Beograd	prehrambena	6	14	1986 (23)
Centralna Srbija	prehrambena	5	12	1982 (27)
Istočna Srbija	prehrambena	4	9	1980 (29)
Zapadna Srbija	prehrambena	4	20	1981 (28)
Južna Srbija	prehrambena	4	29	1975 (34)
Ukupan broj preduzeća u uzorku		29	16,66	1982 (27)

Rezultati su prikupljeni u direktnoj komunikaciji sa direktorima i vlasnicima malih, srednjih i velikih preduzeća i osobama nadležnim za finansije, kao i uvidom u stanje pokretne i nepokretne imovine preduzeća.

Uzorak je formiran na osnovu procentualnog učešća preduzeća iz 6 regiona Srbije (Vojvodina, Beo-

grad, Centralna Srbija, Istočna Srbija, Zapadna Srbija, Južna Srbija) bez Kosova i Metohije u ukupnom broju registrovanih preduzeća prema podacima Agencije za privredne registre na dan 14. maja 2009. godine, čime je dobijen kvantitativni model za anketu.

Naplata potraživanja

Rezultati ankete sprovedene na uzorku od 648 privrednih subjekata u grani poljoprivrede (primarna poljoprivredna proizvodnja, industrija hrane i pića,

duvanska industrija, ribarstvo i vodoprivreda).

412 malih, 48 srednjih, 28 velikih preduzeća i 160 preduzetnika.

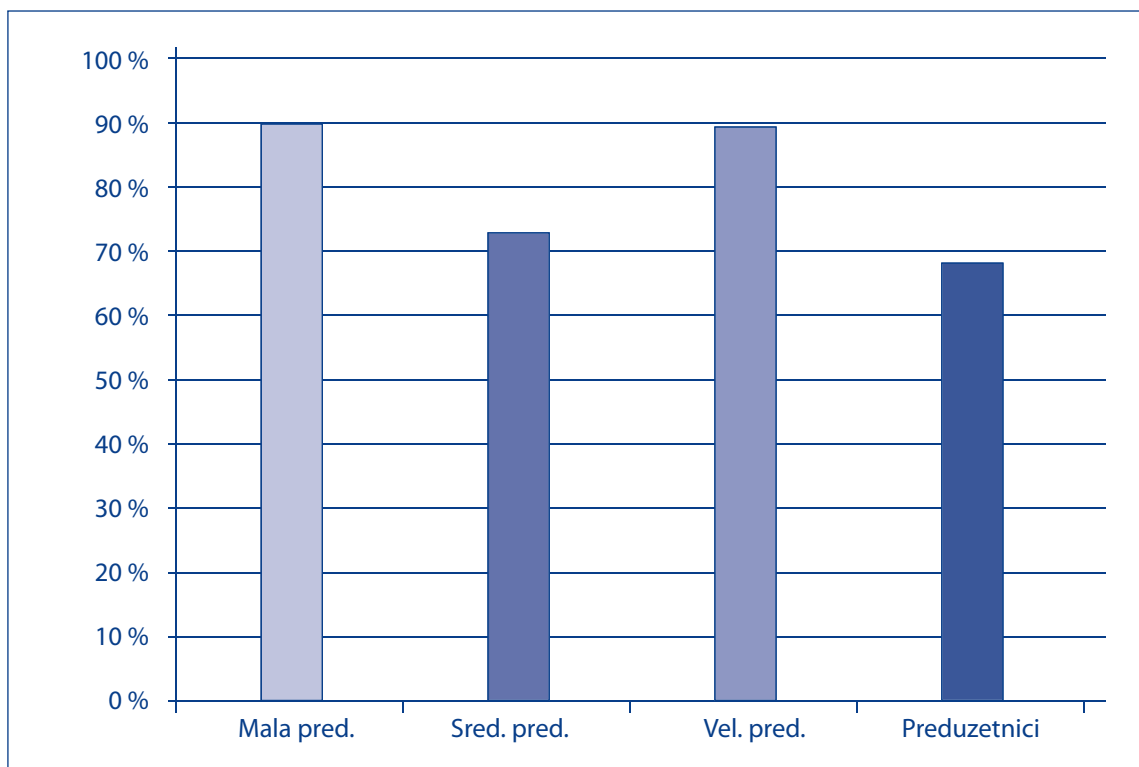
Tabela 3: kašnjenja u naplati potraživanja (maj 2010.)

Kašnjenje u naplati	Mala preduzeća	Srednja preduz.	Velika preduz.	Preduzetnici
Do 60 dana	19	5	1	17
Do 90 dana	23	8	2	33
Do 120 dana	110	12	4	49
Do 150 dana	101	8	5	30
Do 180 dana	109	9	10	16
Preko 180 dana	50	6	6	15

Uvidom u rezultate ankete dolazi se do podatka da 58,11% privrednih subjekata u Republici Srbiji naplaćuje svoja potraživanja u roku dužem od 120 dana (4 meseca). Preduzeća su u anketi još navela da nika-

da ne naplate 7 do 10 odsto u ukupnoj masi potraživanja, zato što njihovi dužnici odu u stečaj ili im daju nenaplative menice, a neki dužnici nude da umesto novcem potraživanja isplate u robi ili uslugama.

Grafikon 4: naplata potraživanja 120 i više dana

Gornji grafikon pokazuje da 89,8% malih preduzeća svoja potraživanja naplaćuje u periodu od 120 i više dana. Taj isti problem ima i 89,3% velikih preduzeća,

a situacija je nešto bolja kod srednjih preduzeća (72,9%) i preduzetnika (68,8%).

Nelikvidnost

U 2009. i 2010. godini nelikvidnost je postala dominantni problem srpske privrede. Privredni subjekti u prehrambenoj industriji u Republici Srbiji na mesečnom nivou imaju prosečno 41 opterećenje (obavezu prema državi na osnovu različitih zakona i propisa), bankarske kamate na kredite privredi godinama su među najvišima u regionu i 2 do 3 puta veće u odnosu na zemlje EU, brojne suviše birokratske procedure uzrokuju visoke troškove, a prosečni rokovi plaćanja u maju 2010. godine bili su

128 dana. U takvim okolnostima nelikvidnost malih i srednjih preduzeća značajno je porasla, ali ni velika preduzeća i preduzetnici nisu bili pošteđeni.

Rezultati ankete sprovedene na uzorku od 648 privrednih subjekata u grani poljoprivrede (primarna poljoprivredna proizvodnja, industrija hrane i pića, duvanska industrija, ribarstvo i vodoprivreda).

412 malih, 48 srednjih, 28 velikih preduzeća i 160 preduzetnika.

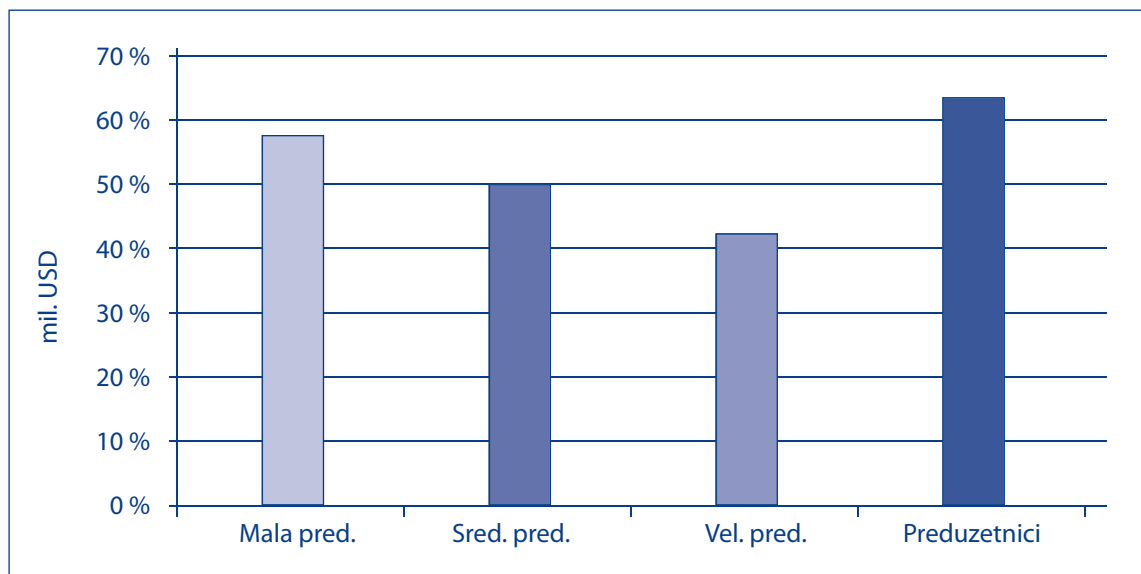
Tabela 4: Nelikvidnost u grani poljoprivrede (maj 2010.)

Period nelikvidnosti	Mala preduzeća	Srednja preduzeća	Velika preduzeća	Preduzetnici
Do 7 dana	43	2	1	6
Do 14 dana	50	2	2	10
Do mesec dana	69	6	4	20
Dva meseca	28	8	3	25
Tri meseca	29	3	1	19
Više od tri meseca	20	3	1	19
Procenat nelikvidnih u ukupnom broju anketiranih	239 od 412 58%	24 od 48 50%	12 od 28 43%	99 od 160 62%

Rezultati ankete pokazali su da su upravo mala preduzeća i preduzetnici najranjivije kategorije u pri-

vredi Republike Srbije i da su ove dve kategorije imale najviše problema sa likvidnošću u 2010. godini.

Grafikon 5: privredni subjekti u grani poljoprivrede koji su imali problem sa likvidnošću

Siva ekonomija

Procene iz različitih izvora (Svetska banka, Evropska komisija, reprezentativni sindikati u Republici Srbiji, Unija poslodavaca Srbije, više organizacija nevladinog sektora) govore da je nivo sive ekonomije dostigao u prvoj polovini 2010. između 35,5 i 40,7% bruto domaćeg proizvoda Republike.

Siva ekonomija u Republici Srbiji obuhvata tri stuba

- 1) Privređivanje na crno (nelegalni privredni subjekti)
- 2) Rad na crno (zaposleni koji rade ilegalno)
- 3) Pranje novca i finansijske malverzacije (nelegalne transakcije, utaje poreza i dr.)

Siva ekonomija je značajan faktor ograničenja razvoja formalne ekonomije u Srbiji. Najizraženija je

upravo u sektoru poljoprivrede. Ranija istraživanja su pokazala da je najviše poljoprivrednih proizvođača i zaposlenih u poljoprivredi koji rade nelegalno upravo u ruralnim sredinama nerazvijenih delova Srbije (istočna, zapadna, južna). Oni predstavljaju veliku neloyalnu konkurenciju onim preduzetnicima i preduzećima koji su registrovani i redovno izmiruju sve svoje obaveze prema državi (poreze i doprinose, PDV, republičke i lokalne administrativne takse, obaveze prema ostalim propisima, itd.).

Od 2001. godine do danas aktuelna i sve prethodne vlade uradile su malo na suzbijanju sive ekonomije, tako da se značajan deo prometa robe u grani poljoprivrede odvija u sivoj zoni.

Tabela 5: Promet poljoprivrednih proizvoda (regularno i na sivo) po regijama

Regija	duvan		živinsko meso		kukuruz		sezonsko voće		sezonsko povrće	
	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo
Beograd	86%	14%	69%	31%	72%	28%	59%	41%	64%	36%
Vojvodina	80%	20%	77%	23%	86%	14%	61%	39%	63%	37%
Centralna Srbija	63%	37%	60%	40%	66%	34%	54%	46%	53%	47%
Južna Srbija	69%	31%	46%	54%	55%	45%	45%	55%	49%	51%
Istočna Srbija	58%	42%	50%	50%	41%	59%	42%	58%	46%	54%
Zapadna Srbija	66%	34%	59%	41%	62%	38%	39%	61%	43%	57%

Porezi i doprinosi

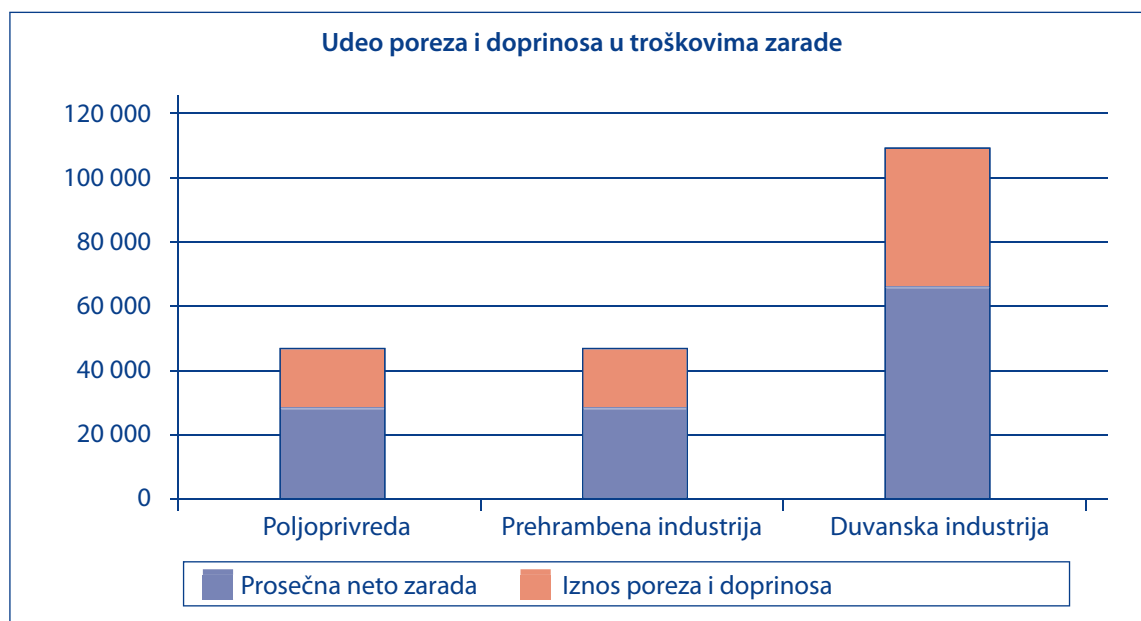
Visina poreza i doprinosa na zaradu predstavlja jedno od najvećih opterećenja poslodavaca u Republici Srbiji. Doprinosi se isplaćuju iz bruto zarade zaposlenog, koja u sebi sadrži porez na zaradu (u iznosu od 12% od bruto zarade), doprinos za PIO (11%), doprinos za zdravstveno osiguranje (6,15%) i

doprinos za zaštitu od nezaposlenosti (0,75%). Pored tih iznosa, poslodavac je u obavezi da iste iznose doprinosa uplati sam, što realno povećava troškove isplate zarada za poslodavca. Troškovi prosečne zarade za poslodavca i ukupni iznosi poreza i doprinosa dati su u sledećoj tabeli:

Tabela 6: Troškovi prosečne zarade za poslodavca, mart 2010.

Grana	Prosečna neto zarada	Troškovi prosečne zarade za poslodavca	Iznos poreza i doprinosa	Iznos poreza i doprinosa u procentima u odnosu na neto iznos
Poljoprivreda	28 978	47 414,84	18 436.84	63,62%
Prehrambena industrija	29 074	47 576,3	18 502.30	63,64%
Duvanska industrija	65 578	108 971,76	43 393.76	66,17%

Grafikon 6: Udeo poreza i doprinosa u troškovima zarade

Kao što se vidi iz priložene tabele i grafikona, porezi i doprinosi poslodavcu opterećuju isplatu zarada zaposlenima za dodatnih 63,62% za prosečnu zaradu u grani poljoprivrede, dok sa rastom neto

zarade raste i odnos poreza i doprinosa u odnosu na neto zaradu, čime se poslodavci dodatno destimulišu da povećaju zarade zaposlenima.

Minuli rad

- Član 108. Zakona o radu predviđa uvećanje zarade po osnovu vremena provedenog na

radu za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu u iznosu od 0,4% od osnovice.

Naknade zarada

- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za ishranu u toku rada. Član 32. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa da se ova naknada isplaćuje u mesečnom iznosu od 15% prosečne zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. Ova naknada je u martu iznosila 5 025 RSD*. Ova naknada ulazi u osnovicu za obračun poreza i doprinosa, što predstavlja ukupan trošak za poslodavce od 8 451,46 RSD
- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za regres za korišćenje godišnjeg odmora. Opštim kolektivnim ugovorom predviđeno je da se ova naknada isplaćuje u iznosu od 75% prosečne zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. Ova naknada je u martu iznosila 25 131 RSD na godišnjem nivou, ili 2 094 RSD na mesečnom nivou*. Ova naknada ulazi u osnovicu za obračun poreza i doprinosa, što predstavlja ukupan trošak za poslodavce od 42 267,40 RSD na godišnjem, ili 3 522,28 RSD na mesečnom nivou.
- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za dolazak i odlazak sa rada, u visini cene prevozne karte u javnom saobraćaju. Za obračun opterećenja cene rada uzeta je cena mesečne karte za zaposleno lice u Beogradu, koja iznosi 2 360 RSD.

Druge naknade i uvećanja zarada

- Član 118. Zakona o radu predviđa naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji. Opšti kolektivni ugovor u Članu 32. predviđa da ova naknada iznosi 5% prosečne mesečne zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. U martu mesecu, to je predstavljalo iznos od 2 009 RSD. Uz to, poslodavac je u obavezi da isplati troškove noćenja (sem u hotelu luks kategorije) i putne troškove prema priloženom računu.
- Za rad na dan praznika koji je neradni dan – najmanje 110% od osnovice. Član 24. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa uvećanje od 120% od osnovice*.
- Za rad noću i rad u smenama, ako takav rad nije vrednovan pri utvrđivanju osnovne zarade – najmanje 26% od osnovice. Član 24. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa uvećanje od 30% od osnovice za rad noću*.
- Za prekovremeni rad – najmanje 26% od osnovice.

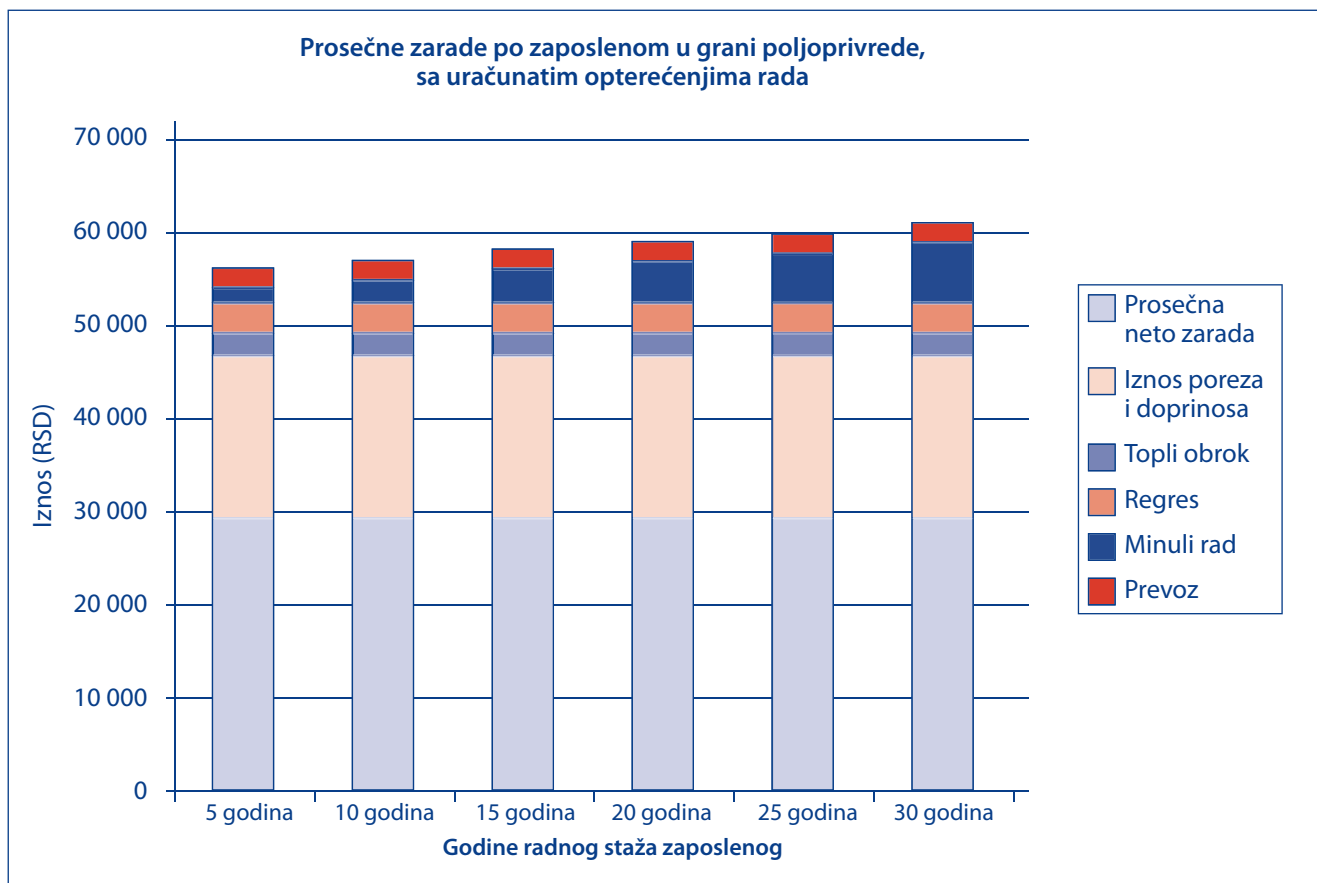
Takođe, Član 108. Zakona o radu predviđa uvećanja zarada u sledećim slučajevima:

* Ove odredbe Opšteg kolektivnog ugovora prestale su sa primenom objavljivanjem Aneksa II Opšteg kolektivnog

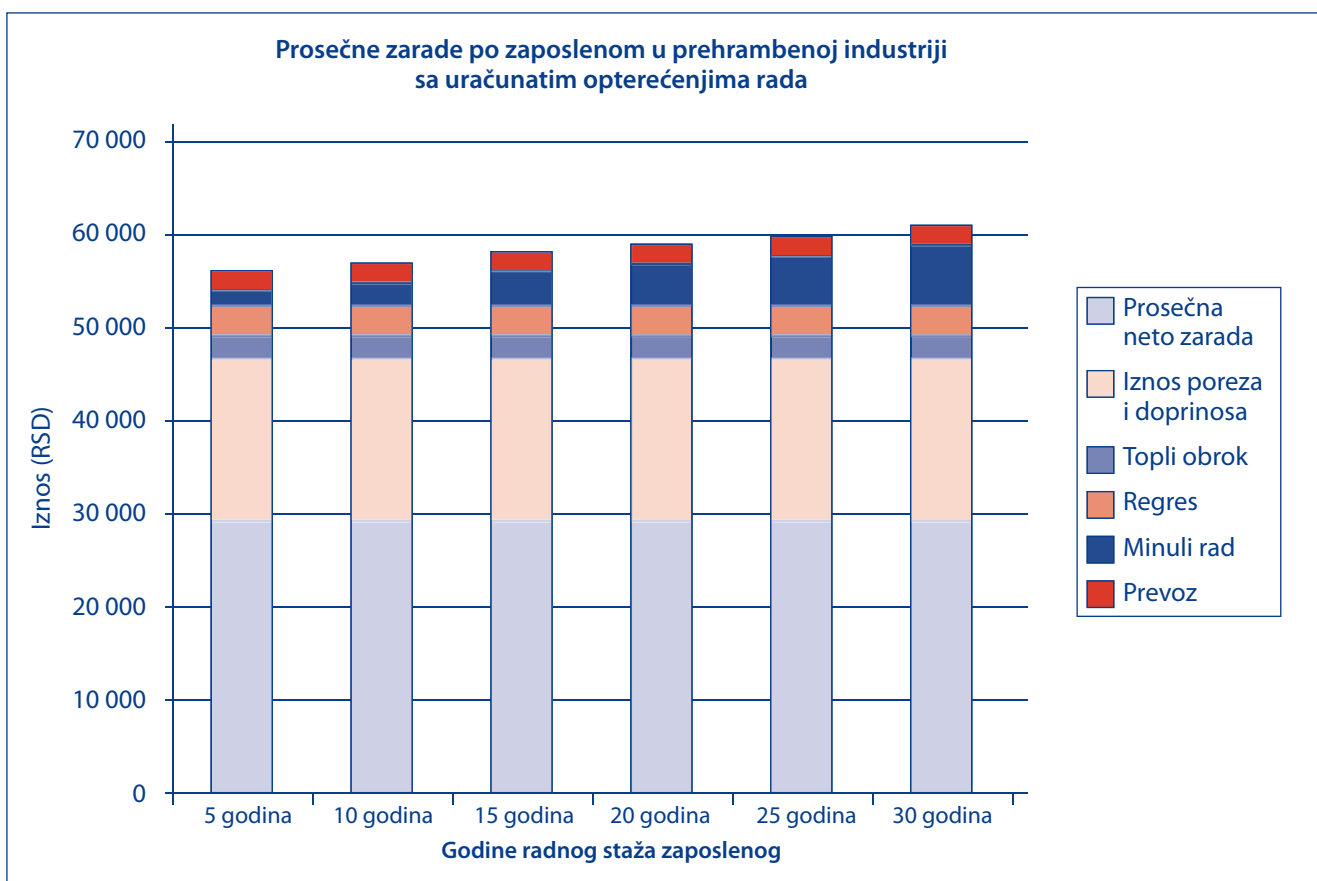
ugovora u Sl. glasniku RS br. 8/2009 (zamrzavanje OKU u momentu izbijanja svetske finansijske krize)

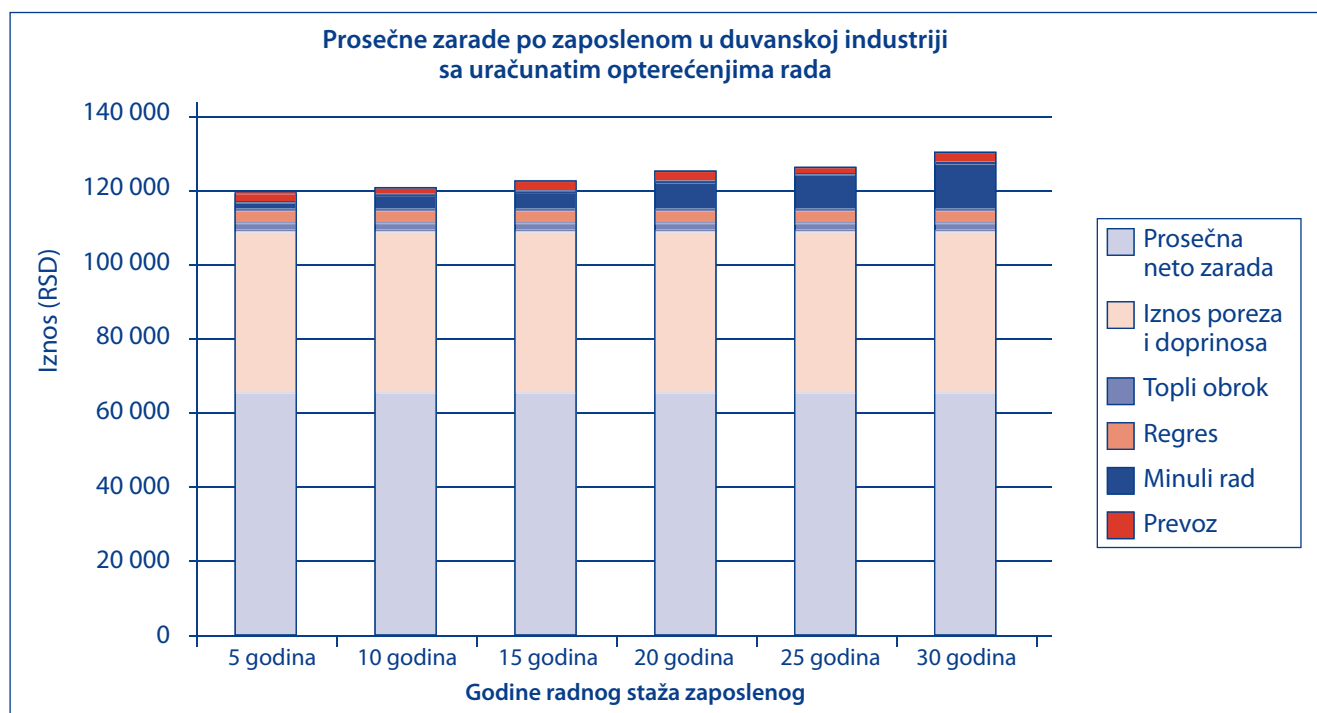
Grafikon 7: Prosečne zarade po zaposlenom u grani poljoprivrede, sa uračunatim opterećenjima rada

Grafikon 8: Prosečne zarade po zaposlenom u prehrambenoj industriji, sa uračunatim opterećenjima rada

Grafikon 9: Prosečne zarade po zaposlenom u duvanskoj industriji, sa uračunatim opterećenjima rada

Iz priloženih grafikona vidi se da je učešće poreza i doprinosa i drugih opterećenja rada u ukupnom iznosu bruto zarada za poslodavca gotovo po-

djednako kao osnovna neto zarada koja se isplaćuje zaposlenom, a u velikom broju slučajeva iznosi opterećenja su čak i viši od neto zarade zaposlenog.

Otpremnine

Zakon o radu u Članu 158. predviđa otpremnine za radnike kojima poslodavac otkáže Ugovor o radu ukoliko usled tehnoloških, ekonomskih ili organizacionih promena prestane potreba za obavljanjem određenog posla ili dođe do smanjenja obima posla. Takva otpremnina ne može biti niža od zbira trećine

zarade zaposlenog za svaku navršenu godinu rada u radnom odnosu za prvih 10 godina provedenih u radnom odnosu i četvrtine zarade zaposlenog za svaku narednu navršenu godinu rada u radnom odnosu preko 10 godina provedenih u radnom odnosu.

Tabela 7: Minimalne otpremnine u dinarskom iznosu, projekcija troškova

Grana	Godine radnog staža					
	5	10	15	20	25	30
Poljoprivreda	66 973,33	133 946,67	184 176,67	234 406,67	284 636,67	334 866,67
Prehrambena industrija	66 886,67	133 773,33	183 938,33	234 103,33	284 268,33	334 433,33
Duvanska industrija	153 238,33	306 476,67	421 405,42	536 334,17	651 262,92	766 191,67

Pored toga što iznosi otpremnina predstavljaju značajno opterećenje za poslodavce, po Zakonu o radu otpremnine se isplaćuju za svaku navršenu godinu radnog staža, što poslodavcima predstavlja dodatni problem – moraju platiti za rad koji je zaposleni vršio kod drugog poslodavca, umesto da plate za rad koji je vršio kod njih. Ovo, zajedno sa iznosima

uvećanja zarade po osnovu vremena provedenog na radu dodatno destimuliše poslodavce da zapošljavaju lica sa većim brojem navršenih godina radnog staža. Direktna posledica Člana 158. Zakona o radu je 168.388 nezaposlenih starijih od 45 godina na tržištu rada (mart 2010.), ili 29,3% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

Troškovi odsustva sa posla

- Opšti kolektivni ugovor u Članu 11. tačka 8. predviđa pravo zaposlenog na plaćeno odsustvo u slučaju učestvovanja na radno-proizvodnim

takmičenjima koja organizuje sindikat, u trajanju od najmanje jednog radnog dana, u zavisnosti od udaljenosti mesta održavanja takmičenja.

U praksi, radno-proizvodna takmičenja se održavaju u junu mesecu, sa trajanjem od pet radnih dana. Za obračun troškova odsustvovanja

radnika sa radnog mesta zbog učestvovanja na radno-proizvodnim igrama, uzete su prosečne zarade u navedenim privrednim granama u junu:

Tabela 8: Troškovi odsustva sa posla usled učestvovanja na radno-proizvodnim takmičenjima po radnom mestu

Grana	Neto trošak radno-proizvodnih takmičenja za poslodavca	Ukupni porezi i doprinosi	Ukupan trošak radno-proizvodnih takmičenja za poslodavca
Poljoprivreda	6 585	4 490	11 075
Prehrambena industrija	7 015	4 783	11 798
Duvanska industrija	20 040	13 664	33 704

- Član 11. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa pravo zaposlenog na plaćeno odsustvo od dva dana za svaki slučaj dobrovoljnog davanja krvi računajući i dan davanja krvi. Ovakva

praksa, kojom se trošak davanja krvi prenosi na poslodavca je suprotna praksi u velikom broju zemalja Evropske Unije, gde teret ovakvih davanja snosi država.

Tabela 9: Troškovi odsustva sa posla usled dobrovoljnog davanja krvi

Grana	Neto trošak dobrovoljnog davanja krvi	Ukupni porezi i doprinosi	Ukupan trošak dobrovoljnog davanja krvi
Poljoprivreda	2 634	1 796	4 430
Prehrambena industrija	2 806	1 913	4 719
Duvanska industrija	8 016	5 465	13 481

Predlozi promena u Zakonu o radu i kolektivnim ugovorima

1. Smanjenje ukupnog opterećenja porezima i doprinosima na iznos neto zarada koje bi ostavilo prostor poslodavcima da u pojedinačnim i granskim kolektivnim pregovorima povećaju osnovice zarada i omoguće druge beneficije.

2. Podizanje neoporezivog dela zarada do visine minimalne plate u Republici Srbiji kao mera stimulacije poslodavcima da povećaju najniže zarade zaposlenima u grani poljoprivrede i ostalim niskoprofitnim privrednim granama.

3. Promena Zakona o radu i redefinisane Člana 158. Nužno je da poslodavac koji isplaćuje otpremninu istu isplati samo za godine radnog staža provedene u njegovom preduzeću, a ne za sve godine radnog staža.

4. Ukidanje finansiranja radno-proizvodnih igara i slobodnih dana za dobrovoljno davanje krvi od strane poslodavaca definisanih Opštim kolektivnim ugovorom.

5. Promena Člana 118. Zakona o radu koji reguliše naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji i smanjenje iznosa iz naknade.

6. Na osnovu smanjenja opterećenja privrede iz tačaka 1, 2, 3, 4 i 5. stvorice se prostor da se sa sindikatima u okviru novih kolektivnih pregovora pristupi razgovorima o utvrđivanju novih osnovica zarada i koeficijentima, visini nadoknada za regres, topli obrok i minuli rad.

7. Pojednostavljanje procedure zasnivanja i raskida ugovora o radu promenama različitih članova Zakona o radu i OKU.

Obrazloženje – zašto su potrebne ove promene

Za Uniju poslodavaca Srbije važna je podrška sindikata u insistiranju da se smanje opterećenja rada. Onog trenutka kada poslodavci budu imali manja izdvajanja za poreze i doprinose, otpremnine, radno-proizvodne igre, slobodne dane za davanje krvi i dnevnice za službena putovanja biće moguće razgovarati o utvrđivanju novih osnovica zarada, stimulacijama za produktivnost i uspeh u radu i drugim beneficijama iz kolektivnih ugovora koje postoje i u industrijski razvijenim zemljama sveta.

Promene u Zakonu o radu i kolektivnim ugovorima ne samo da garantuju rasterećenje poslodavaca i stvaranje mogućnosti za veće osnovne zarade nego će direktno uticati na razvoj tržišta radne snage u Republici Srbiji. Zapošljavanje je u razvijenom svetu ekonomska kategorija i uvođenjem predloženih novina izbegla bi se dosadašnja praksa da se zaposleni zadržavaju u radnom odnosu onda kada za njih nema posla, čime se preduzeća teraju u gubitke i stečaj.

Predlog mera za razvoj grane poljoprivrede

Na osnovu obavljenih razgovora i prikupljenih predloga direktora i menadžera 20 malih, srednjih i velikih kompanija u grani poljoprivrede i koristeći se analizom trenutnog stanja Unija poslodavaca Srbije predlaže Vladi Republike Srbije i reprezentativnim

sindikatom sledeće mere za razvoj ove grane, koje u narednih pet godina treba da podstaknu povećanje investicija, proizvodnje, izvoza i kao dugoročni rezultat donesu i porast zarada zaposlenih i životnog standarda.

1. Razvojna banka – kreditiranje agrara i industrijske proizvodnje u grani poljoprivrede

Formiranje Razvojne banke Srbije za podršku izvozu i supstituciji proizvoda iz uvoza domaćim proizvodima podrazumeva da se sredstva koja će se osloboditi reformom javnog sektora do 2016. godine i budžetskim uštedama pod povoljnim uslovima daju privredi za pokretanje proizvodnje i revitalizaciju postojećih kapaciteta sa minimalnih 1 do 2,5% kamate. 25 do 30 odsto u ukupnoj masi odobrenih kredita Razvojne banke Srbije na godišnjem nivou treba da bude upumpano poljoprivredi kao privrednoj grani u kojoj se ostvaruje suficit u spoljnotrgovinskoj razmeni sa inostranstvom.

Uslov za dobijanje kredita bio bi da na svakih 30 do 50 hiljada evra kredita za ulaganje u proizvodnju preduzeća kojima je kredit odobren moraju zaposliti jedno nezaposleno lice ili jedno prekvalifikovano

lice, tehnološki višak iz javnog sektora. Na taj način će se viškovi iz javnog sektora prebaciti u proizvodnu privredu u kojoj je sada zaposleno svega 374 500 zaposlenih od ukupno 1 816 959 (mart 2010.), a dodeljena sredstva akumulirati i staviti u svrhu proizvodnje, smanjenja uvoza ili povećanja izvoza.

Potrebno je otvoriti posebne kreditne linije za proizvodnju vina, rakija i alkoholnih pića, proizvoda od voća i povrća, mesnih prerađevina, začinskog i lekovitog bilja i prednost dati onim projektima koji će sirovine ili polupreradevine pretvarati u gotove proizvode namenjene izvozu ili supstituentu uvoza.

Prilikom odobravanja kredita Razvojna banka Srbije bi tražila sve garancije i sredstva obezbeđenja koja traže i komercijalne banke na tržištu.

2. Supstitucija uvozne robe domaćim proizvodima

Potrebno je načiniti ozbiljan program podrške svim proizvodnim i trgovinskim kompanijama sa domaćim poreklom kapitala koje se opredele da počnu da proizvode one proizvode koji se uvoze u Srbiju a čije je učešće na tržištu veće od 30 odsto ukupnog učešća tog artikla na domaćem tržištu.

Ovaj program bi podrazumevao dodelu sredstava iz kreditne linije za poljoprivredu Razvojne banke Srbije za sledeće namene:

- kupovina novih mašina, opreme i visokoteh-

noloških alata za proizvodnju koji odgovaraju HACCP, ISO i drugim savremenim standardima.

- obučavanje novozaposlenih i prekvalifikovanih tehnoloških viškova iz javnog sektora za rad u proizvodnji na novim mašinama, opremi i VT alatima, u komercijali, transportu i distribuciji novih proizvoda
- kreiranje propagandnih kampanja za predstavljanje proizvoda supstituenata potrošačima u Republici Srbiji

3. Oslobođanje carina i PDV prilikom uvoza mašina, opreme i VT alata za proizvodnju

Prosečna tehnološka zaostalost mašina, opreme i visokotehnoloških alata u grani poljoprivrede je 27 godina. Sa sadašnjim nivoom opterećenja, velikim dugovima države prema privredi, privrede prema bankama i hroničnim nedostatkom obrtnog kapitala domaće proizvodne kompanije veoma teško dolaze do sredstava za ulaganje u najsavremenije mašine, opremu i visokotehnološke alate i aparate bez kojih ne može biti dugoročnog industrijskog razvoja jer i evropsko i vanevropska tržišta iz godine u godinu

zahtevaju sve viši nivo standarda gotovih proizvoda bez koga nije moguće plasirati iste, proširiti se na starim i osvojiti nova tržišta.

Potrebno je kreirati program koji bi domaća proizvodna preduzeća (posebno izvezno orijentisane) oslobodio carina i plaćanja PDV na uvoz novih mašina, opreme i VT alata namenjenih isključivo proizvodnji.

Manjak u budžetu koji bi nastao ukidanjem carina i PDV na kupovinu novih mašina, opreme i VT

alata i aparata od strane proizvodnih kompanija bio bi već za godinu ili dve potpuno nadomešćen većim izvozom i prilivom od PDV koji bi modernizovane

kompanije donele u budžet Republike, dok bi za nekoliko godina pozitivan efekat bio mnogostruko veći.

4. Nacionalni izvozni plan u grani poljoprivrede

Sve 3 gorenavedene mere objedinio bi Nacionalni izvozni plan za granu poljoprivrede koji bi bio sastavljen u saradnji Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva trgovine, Ministarstva finansija, Ministarstva rada i socijalne politike, SIEPA, Agencije za regionalni razvoj RS, Privredne komore Srbije, Unije poslodavaca Srbije, klsterskih organizacija i proizvođača u grani poljoprivrede.

NIP bi imao zadatak da targetira potencijalna tržišta ka kojima bi se usmerio srpski izvoz, da podeli posao između nadležnih državnih institucija i privrednih organizacija oko uspostavljanja kvalitetnih veza sa potencijalnim distributerima i kupcima na tim tržištima, da u tehničkom i administrativnom smislu olakša pristup domaćih proizvoda opredeljenim tržištima i odredi koji proizvodi namenjeni izvozu imaju prednost prilikom kreditiranja od strane Razvojne banke Srbije.

5. Stvaranje uslova za ukрупnjavanje poseda (min 5ha) i stimulacije (subvencije) za poljoprivredne proizvođače koji ukрупnjavaju posede u cilju proizvodnje za industriju

U Srbiji je veliki deo obradivih površina izdelfen na manje parcele i zbog toga je teško organizovati proizvodnju većeg broja poljoprivrednih proizvoda namenjenih industrijskoj preradi. Mnoštvo malih parcela poskupljuje i komplikuje navodnjavanje, negovanje useva i primenu agrotehničkih mera, žetvu (berbu), sortiranje i transport proizvoda. Zbog toga se značajan deo sirovina za industriju hrane i pića uvozi, jer domaća proizvodnja ne zadovoljava industrijske standarde.

Potrebno je pod patronatom države pokrenuti programe za ukрупnjavanje poseda na principu zadruga, ali i obrazovanju malih društava sa ograničenom odgovornoću i njihovo povezivanje sa lokalnom prehrambenom industrijom. Ukрупnjavanjem poseda smanjiće se troškovi koje imaju primarni poljoprivredni proizvođači, prehrambena industrija će dobiti jeftinije sirovine, što će za ishod imati finalni industrijski proizvod koji je po ceni i kvalitetu konkurentniji na domaćem i inostranim tržištima.

6. Uvođenje obavezne stalne edukacije iz domena standardizacije i stručnog usavršavanja agroinženjera i tehnologa proizvodnje

Da bi podigli nivo profesionalizma menadžera i zaposlenih u preduzećima u grani poljoprivrede i osposobili ih da stalno prate i usvajaju najmodernija znanja potrebno je po uzoru na zemlje Evropske unije uvesti obavezu edukacije i stručnog usavršavanja agroinženjera i tehnologa proizvodnje u vrednosti do 1% ukupnog godišnjeg prometa. Ova mera pokazala se naročito uspešnom u Francuskoj, Holandiji, Danskoj i drugim zemljama koje imaju najrazvijeniju poljoprivredu. Permanentna edukacija stručnog kadra u poljoprivredi u ovim državama povisila je kvalitet primarnih poljoprivrednih proizvoda i gotovih industrijskih proizvoda, minimalizovala količinu škarta i unapredila sistem transporta i održavanja

primarnih poljoprivrednih proizvoda do postrojenja za industrijsku proizvodnju i preradu, ali i do prodajnih mesta (sveže voće i povrće). Manja količina otpada i nekvalitetnog voća, povrća, žitarica, itd. umanjuje ulazne troškove industrijske proizvodnje i direktna je posledica stručnog i maksimalno racionalizovanog upravljanja primarnom proizvodnjom u staklenicima i na otvorenom, blagovremenog i standardizovanog skladištenja, pakovanja i transporta do mesta prerade. Poljoprivredno razvijene zemlje ostvaruju znatne uštede i podižu konkurentnost svojih gotovih proizvoda stalnom edukacijom osoba zaduženih za upravljanje ovim procesima, što bi se primenom ove mere moglo uraditi i u Srbiji.

7. Okupljanje manjih poljoprivrednih proizvođača u klastere ili proizvodne grupe za organizovani izvoz na severnoameričko, afričko, rusko, tržište EU i dr.

Poljoprivredni proizvođači, kao i mala i srednja proizvodna preduzeća u grani poljoprivrede nemaju visok stepen povezanosti među sobom kao u razvijenim zemljama. Pojedinačno ona proizvode isuviše male količine robe za plasman na tržišta velikih zemalja ili čitavih kontinenta, roba često ne zadovoljava određene standarde, dok je transport u manjim količinama preskup i neisplativ.

Zbog ovakvog stanja potrebno je okupiti manje proizvođače koji proizvode iste ili slične proizvode u tzv. proizvodne grupe (product groups). Tako bi više preduzeća u okviru jedne proizvodne grupe proizvelo one proizvode koji se mogu izvesti na inotrižišta, poštujući neophodne standarde i umanjujući troškove transporta.

8. Investicije u čišćenje i održavanje sistema za navodnjavanje i podizanje nasipa na ugroženim područjima

Potrebno je pokrenuti programe za čišćenje starih kanala za navodnjavanje po Vojvodini i drugim delovima Srbije koji su zapušteni i zatrpani otpadom. Takođe treba raspisati konkurse za strane investitore koji žele da investiraju u izgradnju irigacionih sistema namenjenih poljoprivrednoj i industrijskoj proizvodnji. Ovaj oblik investicija čest je u svetu, u zemljama sa agroindustrijskim potencijalom koje nemaju dovoljno novca da same izgrade sisteme za navodnjavanje i redovno ih održavaju. Država raspisuje koncesije za izgradnju irigacionih sistema i u saradnji sa privatnim investitorima obezbeđuje stalno navodnjavanje obradivih površina.

Poljoprivredna proizvodnja na preko 50% obradivih površina u Srbiji prepuštena je milosti i nemilosti neba i vremenskih uslova i potrebno je hitno otvoriti prostor za privatne investicije u ovoj sferi, kako bi poljoprivredni proizvođači bili zaštićeni od suše koja je u 2007. godini umanjila prinose žitarica skoro za trećinu.

Podizanje nasipa je takođe mera zaštite useva od izlivanja reka, jezera i drugih vodotokova. U poslednje tri godine došlo je do izvesnog napretka u podizanju nasipa, ali ostaje još brojnih tačaka na kojima postoji opasnost od izlivanja vodotokova iz svojih korita i nanošenja štete obradivim površinama.

9. Pronalaženje strateškog partnera kroz saradnju države i privatnih investitora za proizvodnju moderne poljoprivredne mehanizacije u Srbiji

Srbija ima veliki poljoprivredni potencijal i potrebu da na svojoj teritoriji ima bar jednog značajnog proizvođača moderne poljoprivredne mehanizacije, kao i čitav sektor malih i srednjih preduzeća za proizvodnju poljoprivredne opreme, alata i mašina. Potrebno je uz posredništvo države održati međunarodnu Konferenciju za razvoj agrara i okupiti sve

domaće i strane banke zainteresovane za ulaganja u agrar, kao i domaće i strane investitore spremne da ulažu u industrijsku proizvodnju mehanizacije, mašina, opreme i alata namenjenih poljoprivredi i uz podršku države revitalizovati ovaj sektor koji je nekada, u bivšoj SFRJ, bio izuzetno jak i zapošljavao gotovo 95 000 ljudi.

10. Uvođenje nelinearnog oporezivanja zarada u grani poljoprivrede

U okviru reforme poreskog sistema potrebno je što pre smanjiti stope poreza i doprinosa za primarne poljoprivredne proizvođače, jer oni spadaju u sektor sa najnižim primanjima, a njihova delatnost je niskoprofitna. U nekim zemljama EU, ali i u zemljama u okruženju poljoprivrednici izdvajaju za 50% manje iznose poreza i doprinosa na svoje zarade i na taj način ih država podstiče da ostanu na selu i ne odustanu od bavljenja svojom delatnošću u kojoj se

retko ostvaruju visoke zarade.

Na ovaj način država će podstaći i vraćanje jednog dela nezaposlenih koji trenutno imaju prebivalište u gradovima na selo, jer će im taj povratak postati isplativiji od rada na crno u gradovima. Analize pokazuju da 78% pojedinaca koji rade u sivoj zoni pripada upravo ovoj grupi i da su napustili sela zato što rad u poljoprivredi ne zadovoljava njihove osnovne egzistencijalne potrebe.

11. Smanjenje sive ekonomije – uvođenje primarnih proizvođača u legalne tokove

Siva ekonomija, kada je reč o radu i privređivanju na crno, najizraženija je upravo u grani poljoprivrede. Različita istraživanja i ankete u periodu 2001 – 2010. godina pokazale su da gotovo svaki drugi mali poljoprivredni proizvođač u Srbiji radi na crno, tj. nije registrovan i ne plaća poreze i doprinose. Egzaktna istraživanja nisu nikad sprovedena na teritoriji cele Republike, ali različite procene navode da između 220 i 310 hiljada poljoprivrednih proizvođača radi nelegalno. Ova raširena pojava predstavlja ogromnu neloyalnu konkurenciju svim drugim proizvođačima, trgovcima i distributerima poljoprivrednih proizvoda koji svoju delatnost obavljaju legalno.

Da bi se svi delatnici na crno u grani poljopri-

vrede uveli u legalne tokove potrebno je primeniti sledeće mere.

- Smanjiti stope poreza i doprinosa na zarade za primarne poljoprivredne proizvođače
- Relaksirati primarne poljoprivredne proizvođače reformom administrativnih i lokalnih taksi, pojednostavljenjem procedura i umanjnjem troškova
- Sprovesti fiskalizaciju na pijacama i drugim otvorenim i zatvorenim tržnicama
- Pojačati kontrolu inspekcijских organa i u saradnji sa komunalnom inspekcijom omogućiti ilegalnu prodaju poljoprivrednih proizvoda

12. Ukidanje plaćanja PDV unapred za proizvodne kompanije u grani poljoprivrede ili zakonsko ograničavanje rokova plaćanja na 45 ili 60 dana

Proizvodne kompanije u Srbiji u prvoj polovini 2010. godine prosečno su 134 dana čekale na naplatu svojih potraživanja od trgovačkih lanaca, distributivnih centara, MP i VP trgovačkih preduzeća. Pritom su redovno plaćale PDV do 10. u mesecu za prethodni mesec. Mnoge među njima, posebno mala i srednja preduzeća često su prinuđena da dižu kredite sa nepovoljnim kamatama (5,5 do 13,5 odsto) kako bi imale novac za uplatu PDV unapred. Troškovi kamate su morali da budu uračunati u VP cenu proizvoda i time je znatno smanjena konkurentnost plasiranih proizvoda.

Uplata PDV unapred veliko je opterećenje za proizvođače u grani poljoprivrede koje im otežava

investiranje u mehanizaciju, mašine, opremu i VT alate za proizvodnju, otvaranja novih proizvodnih linija, proširenje asortimana, distribucije i komercijale. Da bi se ovaj problem rešio i stvorio prostor za brže napredovanje i proširenje kapaciteta proizvodnih kompanija u grani poljoprivrede potrebno je ili zakonom ograničiti rokove plaćanja na 60 ili 45 dana, čime bi se rokovi plaćanja sveli na prosek u EU, ili ukinuti obavezu uplate PDV unapred za proizvodne kompanije u ovoj grani i zakonski regulisati uplatu PDV u roku od 3 dana po realizovanom poslu (naplaćenom potraživanju).

Predloženih 12 mera predstavlja samo deo liste aktivnosti neophodnih za razvoj grane poljoprivrede u Republici Srbiji. Navedene mere nisu dovoljne da ovu privrednu granu stave u ravan sa poljoprivredama razvijenih zemalja, ali predstavljaju dobru i zdravu osnovu za dalje oživljavanje primarne poljoprivredne proizvodnje i industrijske prerade poljoprivrednih sirovina.

Primena ovih mera u periodu 2011 – 2016. godina dala bi sledeće konkretne rezultate:

- Povećanje obima i kvaliteta primarne poljoprivredne proizvodnje
- Veću iskorišćenost domaćih sirovina u prehrambenoj industriji
- Povećanje proizvodnje gotovih industrijskih proizvoda za domaće tržište
- Zamena uvoznih poljoprivrednih proizvoda i gotovih industrijskih proizvoda iz uvoza domaćim proizvodima (supstitucija)

- Uvođenje modernih tehnologija u poljoprivrednu proizvodnju i industrijsku preradu i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda iz Srbije na inostranim tržištima
- Povećanje izvoza primarnih poljoprivrednih proizvoda i gotovih industrijskih proizvoda
- Povećanje zaposlenosti, zarada i BDP u grani poljoprivrede
- Prevođenje poljoprivrednih proizvođača u legalne tokove i smanjenje sive ekonomije
- Rasterećenje poljoprivrednih proizvođača i industrije u grani poljoprivrede koje će omogućiti dalje investicije, povećanje proizvodnih kapaciteta i standardizaciju
- Jačanje uloge ljudskih resursa i edukovanje novih generacija eksperata za različite oblasti agrara
- Unapređivanje infrastrukture za razvoj poljoprivredne proizvodnje

Sticanje uslova za napredak u kolektivnom pregovaranju

Pad BDP u Republici Srbiji bio je 3% u 2009. godini. U prvom kvartalu 2010. godine zabeleženi rast bio je svega 0,6%. Privreda Srbije je još daleko od povratka na nivo iz 2008. godine, iako postoje zahtevi sindikata da se kroz granske kolektivne ugovore povećaju zarade i druge beneficije.

U Srbiji se još troši više nego što se zarađuje i direktna posledica takvog odnosa prema stvarnosti je porast zaduženosti zemlje i ogroman spoljnotrgovinski deficit. Unija poslodavaca Srbije kao odgovoran socijalni partner Vladi i sindikatima spremna je na ustupke, ali tek onda kada bude imalo šta da se deli između sveta kapitala i sveta rada.

Upravo iz ovih razloga, na osnovu dugogodišnjeg iskustva poslodavaca u grani poljoprivrede, izneli smo predlog osnovnih mera za razvoj grane poljoprivrede. Realizacijom ovih mera ostvariće se uslovi

za porast zaposlenosti, zarada i BDP u grani poljoprivrede i stvoriće se prostor za pristupanje novim kolektivnim pregovorima između Unije poslodavaca Srbije i sindikata. U tim uslovima biće moguće povećati vrednosti osnovnih koeficijenata zarada u kolektivnim ugovorima i omogućiti zaposlenima dodatne beneficije.

Ukoliko sindikati i Vlada Republike Srbije ne budu podržali ove mere postoji realna opasnost da oporavak privrede posle ekonomske krize i privredni rast budu godinama nedovoljni za značajan realan porast zarada i životnog standarda zaposlenih u grani poljoprivrede.

Može se deliti samo ono što se zaradi, to je princip na kome funkcioniše savremeni svet. Pozivamo svoje socijalne partnere da prvo zajedno zaradimo, jer ćemo samo tako imati šta i da podelimo.

Posebnu zahvalnost dugujemo Austrijskoj agenciji za razvoj (ADA) koja je obezbedila finansijska sredstva za publikovanje ove brošure u okviru projekta „Konsolidacija pravnih i institucionalnih osnova socijalnog dijaloga u zemljama zapadnog Balkana i Moldaviji“.

Prikupljanje podataka, štampa i prezentacija ove publikacije organizovani su i realizovani uz podršku Međunarodne organizacije rada, Kancelarije za Centralnu i Istočnu Evropu, kojoj dugujemo zahvalnost za dugogodišnju saradnju i podršku u jačanju unutrašnjih kapaciteta Unije poslodavaca Srbije i pozicioniranju organizacije u Srbiji i na internacionalnom nivou.